

Lunds universitet

Christina Karlsson

Avd. för litteraturvetenskap, SOL-centrum

SSLK03

Handledare Bibi Jonsson

2013-06-04

Naturen som kraft

En ekokritisk analys av Eva-Stina Byggmästars

triologi om kärlek

Innehåll

Inledning.....	3
Syfte och frågeställning.....	4
Metod	4
Eva-Stina Byggmästar	4
Forskningsöversikt	5
Bakgrund till ekokritiskt perspektiv	5
Ekokritik.....	5
Tidigare uppsatser	10
Analys av triologin	11
Analys av <i>Älvdrottningen</i>	11
Analys av <i>Men hur små poeter finns det</i>	20
Analys av <i>Vagga liten vagabond</i>	25
Slutsats och diskussion.....	32
Källa	35
Tryckt litteratur	35
Webbkällor.....	36

Inledning

Poeten Eva-Stina Byggmästars senaste triologi uppges vara en hyllning till kärleken, och det är just den trilogin som denna uppsats kommer att behandla. Trilogin består av de tre verken. *Älvdrottningen* (2006)¹, *Men hur små poeter finns det egentligen* (2008)² och *Vagga liten vagabond* (2010)³. Uppgiften om att triologin är en hyllning till kärleken står tryckt på insidan av pärmen till *Vagga liten vagabond*.

I min läsning av de tre diktsamlingarna har jag reflekterat över att innehållet utmärker sig genom sina rikliga naturskildringar, sin glädje, sinnlighet och lekfullhet. Jag har reflekterat över frånvaron av de mörka och onda krafterna som i litteraturen traditionellt sett används som kontrast för att lyfta fram och förstärka det ljusa och goda i berättelser. Jag upplever att logiken i lyrikens innehåll i denna triologi ofta sätts ur spel och på så sätt öppnar upp för en helt ny värld där sinnesanalogier knyter an till ekologin via växligheter och miljöer som förknippas med naturen. Denna bakgrund väckte ett intresse för att undersöka hur triologin kan tolkas ur ett ekokritiskt perspektiv. Inledande frågeställningar har kretsat kring vilka växter, djur och sagoväsen som framställs och vad dessa tillför läsarens upplevelse. Triologin sägs vara en hyllning till kärleken och därför vill jag undersöka hur Byggmästar gestaltar kärleken. Jag vill också undersöka hur svaret kan kopplas till kulturen och naturen. Kan det vara så att Byggmästar i sin triologi givit kärleken en egen flora, färg och doft som är utmärkande för alla tre verken eller skiljer de sig åt? Byggmästar har ju själv en gång uttryckt att hon vill förnya språket och samtidigt lindra människors och världens smärta.

”Min ambition är att förnya språket och samtidigt lindra människornas och världens smärta. Jag vill både vara upprorisk och trösta, vara en rebellisk anarkist och sjuksköterska. Jag vill initiera till öppenhet och tolerans både på det konstnärliga och mänskliga planet, och jag vädjar till sinnlighet och närhet, inte genom att använda ordet tröst utan genom att gestalta en bild av tröst.”⁴

¹Byggmästar, Eva-Stina, *Älvdrottningen: [dikter]*, Wahlström & Widstrand, Stockholm, 2006

²Byggmästar, Eva-Stina, *Men hur små poeter finns det egentligen*, Wahlström & Widstrand, Stockholm, 2008

³Byggmästar, Eva-Stina, *Vagga liten vagabond*, Wahlström & Widstrand, Stockholm, 2010

⁴Schildts & Söderströms bokförlag <http://www.sets.fi/Author.php?id=407>

Syfte och frågeställning

Jag vill undersöka hur Byggmästars triologi som sägs vara en hyllning till kärleken framställer kärleken i förhållande till ett ekokritiskt perspektiv. Syftet är att undersöka trilogin och göra en ekokritisk analys av innehållet. Frågeställningarna är:

Hur gestaltas naturen och kulturen i Byggmästars triologi?

Hur kan Byggmästars triologi tolkas ur ett ekokritiskt perspektiv?

Metod

Jag avser att göra en komparativ analys av Byggmästars triologi ur ett ekokritiskt perspektiv. Jag kommer att lägga särskild vikt vid skildringar av natur och kultur, eftersom det är betydelsefulla faktorer inom ekokritiken. Med tanke på att analysen enbart baseras på producerade texter är det en kvalitativ analysmetod⁵.

Eva-Stina Byggmästar

Eva-Stina Byggmästar föddes 1967. Hon har bott i både Sverige och Finland. Byggmästar har en bakgrund som utbildad konstnär och konsten blev porten till poesin⁶. Hon debuterade som 19-åring och fick sitt litterära genombrott efter fyra diktsamlingar på ett litet österbottniskt förlag, med *För upp en svan* (1992).

Eva-Stina Byggmästar betraktas sedan genombrottet med *Älvdrottningen* (2006) som en av de riktigt stora poeterna på den nordiska lyrikscenen.⁷ Byggmästars språk utmärks av ett ihärdigt provsmakande av ljud och betydelser som präglas av en stark sinnlighet och humor. Diktsamlingen *Men hur små poeter finns det egentligen* (2008) ledde till en Augustnominering⁸. Hon har givit ut ett fjortontal böcker.

⁵ Backman, Jarl, *Rapporter och uppsatser*, 2., uppdaterade [och utök.]. uppl., Studentlitteratur, Lund, 2008 s.33

⁶ Nordisk kvinnolitteratur <http://nordicwomensliterature.net/sv/writer/byggm%C3%A4star-eva-stina>

⁷ Litteraturens historia i Sverige, femte upplagan 2009 s. 592

⁸ ibid

Forskningsöversikt

Primärlitteraturen som är utgångspunkten för denna uppsats och analys består av Eva-Stina Byggmästars triologi *Älvdrottningen* (2006),⁹ *Men hur små poeter finns det egentligen* (2008)¹⁰ och *Vagga liten vagabond* (2010).¹¹

Bakgrund till ekokritiskt perspektiv

Ekokritiken är ett av de teoretiska perspektiv som blivit allt angelägnare under de senare decennierna i samband med det ökade intresset för miljödebatten. Ekokritiken är interdisciplinärt präglad och hämtar sina underlag främst från naturvetenskaplig forskning. Tankarna om de ekologiska grundidéerna troligtvis funnits i alla tider men det var först 1866 som termen ekologi myntades av Ernst Haeckel.¹² I begreppet ekologi innefattade han studier av relationer mellan organismer och deras omgivning och det är från ekologin som ekokritiken hämtat sina teoretiska grundförutsättningar. Ekologin som begreppsvärld var begränsat till akademiska världen fram till 1960 och 1970-talet då den snabbt växande miljömedvetenheten spreds ekologiska idéer ut i samhället. Filosofiska strömningar utvecklade ekosofin på 1960 och 1970-talet då man började intressera sig för människans negativa inverkan på miljön.¹³

Ekokritik

Termen ekokritik etablerades inom litteraturstudier, av den amerikanske forskaren Cheryll Glotfelty, då hon fick sitt genombrott 1996 när hon och Harold Fromm gav ut *The Ecocritical Reader*. I den definierade hon begreppet ekokritik som studiet av relationen mellan litteraturen och den fysiska omgivningen¹⁴. Catrin Gersdorf och Sylvia Mayer förespråkade

⁹ Byggmästar, Eva-Stina, *Älvdrottningen*: [dikter], Wahlström & Widstrand, Stockholm, 2006

¹⁰ Byggmästar, Eva-Stina, *Men hur små poeter finns det egentligen*, Wahlström & Widstrand, Stockholm, 2008

¹¹ Byggmästar, Eva-Stina, *Vagga liten vagabond*, Wahlström & Widstrand, Stockholm, 2010

¹² Nationalencyklopedin <http://www.ne.se.proxy.mah.se/lang/ekologi#>

¹³ Tenngart, Paul, *Litteraturteori*, 2. uppdaterade uppl., Gleerup, Malmö, 2010 s. 153

¹⁴ Gersdorf, Catrin & Mayer, Sylvia (red.) (2006). *Nature in literary and cultural studies: transatlantic conversations on ecocriticism*. Amsterdam: Rodopi, s.10

år 2006 en utveckling av denna definition i *Nature, Culture and Literature*. Gersdorf och Mayers tillskott till utvecklingen av ekokritiken är att definiera denna som en metodologi som omprövar historisk ideologi, estetiskt och etiskt motiverade konceptualiseringar av naturen, av funktioner, konstruktioner och metaforiserande i litteraturen och andra kulturella praktiker. De menar att vi bör undersöka de potentiella effekter dessa diskursiva fantasikonstruktioner har på våra kroppar likväl som på vår naturliga och kulturell miljö.¹⁵

De senaste årens naturkatastrofer har bidragit till att skapa intresse för ekologin och detta har i sin tur påverkat litteraturvetenskapliga studier till att intressera sig för att studera människans litterära gestaltningar av sin relation till naturen.¹⁶ En av de grundläggande frågorna för ekokritiken har varit att undersöka hur litteraturen gestaltar naturliga fenomen enligt olika stereotypa mönster. Inom ekokritiken diskuteras det utommänskliga som det avvikande från den mänskliga normen.¹⁷ I den västerländska litteraturen finns det en tendens att gestalta naturen ur antingen ett antropocentriskt eller ett metafysiskt perspektiv.

I ett *antropocentriskt perspektiv* är människan jordens givna centralpunkt, naturen är i periferin och betraktas som mindre värd. Antropomorfiseringar är ett exempel på ett retoriskt grepp där naturen ges mänskliga karaktärsdrag. I en antropomorfiserande text blir naturen intressant först när den kan jämföras med mänskliga egenskaper och handlingar.¹⁸

I en *metafysisk syn* på naturen förvandlar den till något annat än en samling fysiska och biologiska fenomen blir den något annat än biologiska och fysiologiska fenomen. Den metafysiska naturen blir en helhet som rymmer andliga dimensioner. Naturen blir ett utomvärldsligt väsen istället för människans fysiska omgivning.¹⁹

Den brittiska miljöfilosofen Kate Soper förankrar dessa två sätt att betrakta naturen i ett idéhistoriskt perspektiv i boken *What is Nature?* (1995). Hon menar att upplysningen hade ett typiskt antropocentriskt tänkande och romantiken ett metafysiskt mönster. Under upplysningen betraktades det mänskliga tänkandet som överlägset den fysiska omgivningen som betraktades som kaotisk, oordnad och i starkt behov av att korrigeras och förbättras av den mänskliga civilisationen.²⁰ Djuren, naturen och planeten skulle tämjas. Romantikerna protesterade mot denna syn och ville uppvärdera naturen enligt ett metafysiskt mönster och

¹⁵ Gersdorf, Catrin & Mayer, Sylvia (red.), *Nature in literary and cultural studies: transatlantic conversations on ecocriticism*, Rodopi, Amsterdam, 2006 s.10f

¹⁶ *ibid* s.11

¹⁷ Tennegart, Paul, *Litteraturteori*, 2. uppdaterade uppl., Gleerup, Malmö, 2010 s. 155

¹⁸ *Ibid* s.155

¹⁹ *Ibid* s.155

²⁰ Soper, Kate, *What is nature?: culture, politics and non-human*, Blackwell, Oxford, 1995 (2000 uppl. 3) s.31

befria människan från en inskränkt civilisation.²¹ Soper menar att denna syn lett till både gott och ont. Synen har varit en utgångspunkt för den moderna miljö rörelsen men även en grogrund för rasism och förakt genom sin essentiella syn på vad som betraktas som naturligt och inte²². Soper definierar naturen som en både materiell realitet och ett ideologiskt laddat kulturellt betingat begrepp. Naturen är både ett objekt som vi kan beskriva på håll och en diskursiv funktion, som vi kan använda i ideologiska och estetiska syften.

Det jag finner särskilt intressant i Sopers teorier är den tredje idéströmningen som hon menar ligger till grund för den moderna ekologins tänkande, nämligen den *neoplatonska synen*. Den neoplatonska synen har sina rötter i antiken. Den betraktar naturen som varandets totalitet och innefattar allt som lever inklusive människan. Människan inkluderas i begreppet natur, vilket innebär att hon och övriga naturliga fenomen är ömsesidigt beroende av varandra. Föreställningen om att natur och kultur står i motsatsförhållande till varandra måste enligt den neoplatonska synen omprövas.²³

Flera moderna ekokritiker menar att begreppen natur och kultur bör betraktas som hybridiserade entiteter. Naturen kan inte betraktas som avskild från mänsklig påverkan och vice versa. Trädgården, det odlade landskapet och parken kan ses som exempel på hybridformer av naturlig kultur eller kulturellt betingad natur. En av de viktigare diskussioner inom ekokritiken under 2000-talet är att förklara vilka inbördes relationer naturen och kulturens fenomen har till varandra och när vi rätt ut detta kan vi förändra den syn på natur som ligger bakom människans bristfälliga hantering av jordens resurser.²⁴

Ekokritiken har en intressant funktion i att man via litteraturen kan undersöka dess funktion i den evolutionära utvecklingen. Den brittiska ekokritikern Jonathan Bate har formulerat en poetik, ”ecopoesis” som undersöker relationen mellan poesi och natur.²⁵ Bate menar att poesin har en alldeles särskild förmåga att träda fram. Naturlyriken är en genre som inte varit väl ansedd under 1900-talets modernism, men som nu är på väg att omvärderas.

Ekokritiken har vidgat perspektivet på litteratur genom att sätta den i relation till den mänskliga artens utveckling och interaktion med andra delar av naturen. Forskningen intresserar sig för litteraturens funktion i den evolutionära utvecklingen i förhållande till människans plats i det ekologiska systemet. Joseph W. Meekers, undersöker i *The Comedy of*

²¹ Soper, Kate, *What is nature?: culture, politics and non-human*, Blackwell, Oxford, 1995 (2000 uppl. 3) s.31

²² Ibid s.31

²³ Ibid s.25

²⁴ Gersdorf, Catrin & Mayer, Sylvia (red.), *Nature in literary and cultural studies: transatlantic conversations on ecocriticism*, Rodopi, Amsterdam, 2006 s. 14

²⁵ Bate 1991 och 2000 via Tenngart, Paul, *Litteraturteori*, 2. uppdaterade uppl., Gleerup, Malmö, 2010 s. 158

Survival de två litterära grundgenrerna komedi och tragedi ur ett evolutionärt perspektiv. Han kom fram till att komedin ger en mer sann bild av hur människan är än tragedin. Han menar att tragedin förskönar människan och att den förskönande illusionen bygger på en antropocentrisk föreställning av verkligheten som vägrar inse de mänskligas plats i världen. Komediens bristfälliga huvudpersoner ger en sannare gestaltning av hur människor liksom allt annat liv alltid bara strävar efter överlevnad.²⁶

Kate Soper poängterar i *What is nature*, att om vi med hjälp av ekopolitiken ska kunna nå estetisk och moralisk framgång behöver vi lyfta fram både det nöje vi har av naturen och den skyldighet detta förpliktar inför framtiden. I samband med att vi återoppar naturen som en källa till estetisk njutning och återhämtning måste vi beakta det problematiska med att erbjuda en universal diskurs för hela mänsklighetens behov.²⁷

Studier i ekokritik har ägnats åt att försöka särskilja natur från kultur. Indelningar har gjorts där man försökt separera naturen helt från kulturen. Syftet har varit att förstå naturens sanna karaktär genom att bortse från hur människors kultur inverkar på naturen. Man har insett kvaliteter i att förstå hur naturen och kulturen samverkar och därigenom börjar man inse ekokritikens möjligheter vad gäller förståelse för miljön, det vill säga jordens framtida existens.²⁸ Peter Barry menar att det inte längre är tillräckligt att enbart ägna sig åt studier i traditionell litteraturanalys utan att dessa måste vidgas och inkludera förståelsen av ekokritik. Genom att knyta samman olika discipliner av studier kan vi på sikt förebygga framtida miljökatastrofer. Barry skriver att om vi ignorerar miljöperspektivet i de litterära analyserna är det ungefär samma sak som att vi riktar uppmärksamheten på att se hur besättningen på Titanic har det samtidigt som vi missar att förutse att skeppet kommer att styra rakt emot isberget.²⁹

Begreppen natur och kultur är intressanta att problematisera ur ett ekokritiskt perspektiv. I mina studier av ekokritik insåg jag problematiken i att det inte finns någon etablerad mall för hur en analys ska genomföras och att detta därför kan göra innehållet svårt att värdera. Att det inte finns en färdig mall att utgå ifrån behöver inte enbart vara ett problem, utan kan användas som en möjlighet då det ger mig utrymme för att skapa en metod som jag finner relevant utifrån de teorier jag tagit del av.

²⁶ Tenngart, Paul, *Litteraturteori*, 2. uppdaterade uppl., Gleerup, Malmö, 2010 s.159f

²⁷ Soper, Kate, *What is nature?: culture, politics and non-human*, Blackwell, Oxford, 1995 (2000 uppl. 3) s.209

²⁸ Barry, Peter, *Beginning theory: an introduction to literary and cultural theory*, 3.,[utök.] uppl., Manchester University Press, Manchester, 2009 s.248

²⁹ *Ibid* s.248

Somliga kritiker menar att det kan framstå som oklart vem ekokritikern är, är det författaren eller litteraturvetaren som gör analysen? Min personliga syn på detta är att det ena inte behöver utesluta det andra. Författaren kan betraktas som konstnären som uttrycker idéer och tankar genom litterära texter och litteraturvetaren är analytikern som tillför kunskap och perspektiv ur andra discipliner. På så sätt kompletterar författaren och analytikern varandra. Andra kritiker till metoden har jämfört ekokritiker med representanter för en arkadisk ekologi, det vill säga en önskan om att vrida klockan bakåt.

Med tanke på att ekokritik är en interdisciplinär teori som bland annat influeras av kulturstudier, (eng. *Culture Studies*) finner jag det relevant att i denna kontext koppla relatera till teorier om visuell kultur (eng. *Visual Culture*). Denna koppling är relevant med anledning av det rikliga bildspråket i Byggmästars lyrik. Jag menar att studier i visuell kultur är relevanta därför att, dessa kan analysera bildspråket som gestaltas i litteraturen. Det är intressant att förstå var bilderna kommer ifrån och vad de representerar. Vad konsekvensen av vår tolkning innebär och hur vår visualisering av litteraturen påverkar mänskligheten.

Gillian Rose, beskriver begreppet mänsklig kultur som skapat av tecken, vilka innehåller flera lager av betydelser som kan ha en djupare innebörd än man först förstår. Hon menar att det krävs en djupare kunskap om både bildanalys och teckens betydelse för att kunna göra en korrekt tolkning.³⁰ Jostein Gripsrud, beskriver hur mediernas omfattande utrymme påverkar människans identitetsskapande, genom att definiera vilka vi.³¹ Med tanke på att litteraturen ingår i begreppet medier är det angeläget att intressera sig för bildspråket som förmedlas.

Marita Sturken och Lisa Cartwright, beskriver i *Practices of looking, an introduction to visual culture* (2009), innebörden av hur vår kultur är präglad av det visuella. De menar att visuell kultur kan betraktas som en praxis som delas av en grupp eller ett samhälle i vilket betydelser är byggda av visuella, fonetiska textvärldar av representationer och seendepraktiker förankrade i symboliska och kommunikativa aktiviteter.³²

³⁰ Rose, Gillian, *Visual methodologies: an introduction to researching with visual materials*, 3. ed., Sage, London, 2012 s.75

³¹ Gripsrud, Jostein, *Mediekultur, mediesamhälle*, 3., [bearb.] uppl., Daidalos, Göteborg, 2011 s.18

³² Sturken, Marita & Cartwright, Lisa, *Practices of looking: an introduction to visual culture*, 2. ed., Oxford University Press, New York, 2009 s.3

Tidigare uppsatser

Ur ett litteraturvetenskapligt perspektiv kan man betrakta Byggmästar som en nyetablerad författare. Det finns därför ännu inget större utbud av etablerad forskning om hennes lyrik. Jag har valt att förhålla mig till en kandidatuppsats där det görs en ekokritisk analys av *Men hur små poeter finns egentligen* och en magisteruppsats där *Älvdrottningen* avhandlas.

Jennie Svensson har gjort en ekokritisk analys av *Men hur små poeter finns det egentligen* i sin uppsats som heter, "Om växter och djur i samtidslyrik, en ekokritisk analys av Pontus Arvstrand, Eva-Stina Byggmästar och Nina Hemmingsson" (2012).³³ Jag har valt att fokusera på de delar som är relevanta för denna undersökning, det vill säga det hon skriver om *Men hur små poeter finns det egentligen*. Hon har kommit fram till att synen på naturen är antropocentriska och att växter och djur marginaliseras. Hon menar att de får ett litet utrymme i förhållande till människan och att de ägs av människor. Svensson skriver att hon i urvalsprocessen uppdagade att det är ovanligt med svensk samtidslyrik, där rikliga naturbeskrivningar skildras.

Elin Johansson gjorde en analys 2008, "I pyjamasgröna trädgårdar, Om brusten idyll i Eva-Stina Byggmästars *Älvdrottningen*".³⁴ Hon förankrar diktsviten i den pastorala traditionen som enligt henne är en medvetet konstruerad verklighetsflykt. Hon har kommit fram till att det som i metriken vid första anblick tycks vara en idyll undermineras av rytm, klang och typografi. Ur hennes perspektiv motverkar innehåll och form varandra och kärleksrelationen framstår inte alls som så genuint lycklig som man skulle tro. Hon jämför dessutom diktsviten med ett skådespel och relaterar till 1700-talets överklass som lekte lantliv utanför Versailles.

Med tanke på att ekokritiken inbegriper flera vetenskaper har jag valt att inbegripa hortonomen Johan Ottossons doktorsavhandling *The importance of Nature in Coping, Creating increased understanding of the importance of pure experiences of nature to human health* (2007).³⁵ På baksidan av hans avhandling kan man läsa "I describe how having access to nature in everyday life can have a buffering effect on people's mental state. Individuals who have many experience of nature are less affected by their crisis than are those who have few such experiences." I sin avhandling beskriver han naturens positiva inverkan på

³³ Jennie Svensson <http://lnu.diva-portal.org/smash/get/diva2:604162/FULLTEXT02.pdf>

³⁴ Elin Johansson https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/18675/1/gupea_2077_18675_1.pdf

³⁵ Ottosson, Johan, *The importance of nature in coping: creating increased understanding of the importance of pure experiences of nature to human health*, Dept. of Work Science, Business Economics and Environmental Psychology, Swedish University of Agricultural Sciences, Diss. (sammanfattning) Alnarp : Sveriges lantbruksuniv., 2007, Alnarp, 2007

människans hälsa och han konstaterar att naturen kan spela en avgörande roll i en människas liv. Hans avhandling har ingen direkt koppling till vare sig litteraturvetenskapen eller lyriken, däremot finner jag dess koppling till naturen som värdefull för att ge uppsatsen det djup som jag förstått att ekokritiken som metod har som syfte att tillföra litteraturen.

Analys av triologin

Jag har gjort en analys av de tre diktverkens innehåll, men på grund av begränsat utrymme har jag valt att lyfta fram enstaka strofer och verser som jag finner särskilt relevanta. Urvalet har skett dels med syftet att vara representativt för lyrikens innehåll och dels med tanke på analysens ekokritiska perspektiv. I ekokritisk analys är det särskilt intressant att undersöka naturskildringar, människans relation till naturen och hur människans kultur förhåller sig till naturen. Tyngdpunkten i analyserna läggs vid natur och kultur.

Analys av *Älvdrottningen*

Älvdrottningen (2006)³⁶ är en diktsvit bestående av sju diktsviter fördelade på 86 sidor. Formatet är detsamma på alla tre diktverken, 10x15 cm. På omslaget finns tecknade blomsterrankor i nyanser av rött, rosa, gulgrönt, grönt på en vit botten. Alla tre diktverken är dedikerade till Gurli Lindén, som är Byggmästars livskamrat. På samma sida som dedikationen finns ett utdrag, av en dikt av Sapfo. Jag tolkar detta som att Sapfo är en av de poeter Byggmästar inspirerats av. I den lilla strofen förekommer ord som ”ljuva röst”, ”underbara skratt” och ”grönare än gräset”, sådana ord och fraser påminner om Byggmästars eget språk och den gröna färgen är återkommande i hela triologin.

³⁶ Byggmästar, Eva-Stina, *Älvdrottningen: [dikter]*, Wahlström & Widstrand, Stockholm, 2006

Schäslååång skall vara längre ändå-
SKALL ge! Dessa hundar ro, mycket,
jamen att goa sig ibland

BOLLster, täcken, dynor – men också
oglömda yllefiltar. Visst mossgröna
ända.in, i. dikthjärtat ditt...

Ser du redan hursom gröklädda poeter
skriver dikter i små gröna rum,
med utsikt över förvildade trädgårdar

medan

KRUM

språngsSPRINGande

drömharar seglar
in i salong med
o, dessa
våldiga buketter
av jättevallmo.

Älvdrottningen s. 9

Älvdrottningen är av metapoetisk karaktär, detta framgår tydligt då det är poesin och diktskrivandet som behandlas. Att det mossgröna finns i dikthjärtat kan tolkas som symboliskt för att hjärtat och känslan till diktandet relaterar sitt varande i förhållandet till den mossgröna naturen. Att färgen är just mossgrön och inte enbart grön är betydelsefullt då mossan anknyter till en specifik nyans av grönt som innehas av en växt som oftast växer vilt utanför våra hem. Mossan symboliserar den mjuka behagfulla naturliga marken i den fria naturen som inte är kontrollerad och organiserad av människan. Detta kan ställas i kontrast till ett vanligt mänskligt beteende i vår västerländska kultur där människor i sina trädgårdar eller parker gärna bekämpar mossan genom att använda speciella redskap och medel som motverkar mossans spridning, ett beteende som är helt frånvarande i diktsviten.

Anknytningen till den fria gröna naturen är påtaglig. Att poeterna är grönklädda kan tolkas som en kulturell yttring. Kläderna är artefakterna och medvetet valda av poeterna. Att välja en grön klädnad kan representera en önskan om att vilja smälta in i naturen och växtlighet. I dikten står det att poeterna skriver dikter i gröna rum med utsikt över förvildade trädgårdar, detta kan tolkas som att de befinner sig i en glänta utomhus där de har utsikt över den förvildade trädgården.

Förvildade trädgårdar representerar både närvaro och frånvaro av människans kultur. En trädgård står på något sätt under påverkan och i relation till människor men när trädgården är förvildad har den varit utom mänsklig kontroll under en tid och givits utrymme att breda ut sig utan människans kontroll och inverkan. En förvildad trädgård kan konnoteras som en plats där växligheten breder ut sig fritt, mossan ges utrymme, blomstrande växter som i andra avseende tolkas som ogräs tillåts växa fritt, träden spretar okontrollerat och buskarna sprider sig utan kontroll. I ordkombinationen ”förvildad trädgård” ryms symbolik och konnotationer som sträcker sig långt utöver de två orden och om de bilder som gestaltas skulle förklaras i ord skulle jag behöva betydligt fler sidor i anspråk än vad denna uppsats ger utrymme för. Jag vill återknyta till Gillian Rose teorier om visuell kultur. Hon menar att en kultur skapas av tecken som innehåller lager av betydelser som kräver en djupare kunskap för att vi ska förstå innebörden³⁷. Att tolka omfattningen orden ”förvildad trädgård” kräver att läsaren har en upplevelse eller bild att referera till och förståelsen, det vill säga de bilder orden väcker hos läsaren som tolkar styrs av dennes personliga referensramar.

Utmärkande för Byggmästar poesi är att hon framställer en naturskildring genom att anknyta till sinnenas referenser. Hon väljer ordkombinationer som skärper våra sinnen och ger oss utrymme att visualisera miljöerna där naturen och kulturen existerar på lika villkor som i diktsviten ovan.

Med en ekokritisk granskning är förhållandet till djuren betydelsefullt. Byggmästar leker med formen i dikten genom att inleda med ordet schäslång som är en möbel avsedd för människor att sitta alternativt ligga i. Tolkningen kräver att man lever i en kultur som förstår hur en schäslång kan användas, och ordkombinationernas tolkningsmöjligheter är inte alltid uppenbara. Hon leker med orden genom att skriva ”SKALL” i versaler alldeles intill ordet hundar. Schäslång skall ge hundar ro, samtidigt som skall är ett ljud som hundar faktiskt ger ifrån sig och som skulle kunna störa friden. Denna typ av lekfullhet med ord och betydelser utmärker språket i *Älvdrottningen* och Byggmästars poesi överhuvudtaget. I denna strof

³⁷ Rose, Gillian, *Visual methodologies: an introduction to researching with visual materials*, 3. ed., Sage, London, 2012 s.75

förstår man att det är poeterna som ges ett hundlikt beteende och att det möjligen inte alls finns några hundar i närheten även om de liknas vid hundar då de kopplar av och njuter bland sina täcken, dynor och oglömda yllefiltar som är lika mossgröna som dikthjärtat. Poeterna skapar förutsättningar för sitt diktande genom att ha det bra. Historiskt sett finns det en tendens inom litteraturen där poeterna och poesin ofta förknippas med de svåra känslorna och tillstånden. Det som utmärker Byggmästars poesi och som syns i dessa strofer är att hon fokuserar på det positiva och på det som människan behöver för att må bra. I denna strof anknyter hon till naturen som må bra källa och denna teori kan kopplas till verkligheten som ryms utanför litteraturen genom hur Johan Ottosson i sin avhandling visar att naturen är en bevisad källa till återhämtning och rekreation³⁸.

Lekfullheten är genomgående då man i samma ögonblick som man läser ”oglömda yllefiltar” inser det komiska i att ens nämna att filten är oglömd, eftersom den inte alls skulle kunna omnämnas om den var bortglömd. Referenser finns till att vi lever i en kultur där vi kan liknas vid lathundar när vi breder ut oss på schäslången för en stund. Att Byggmästar ändå vågar lyfta in dessa föreställningar om mänskligt beteende blir angeläget eftersom att hon framställer det som att gränsen mellan människa och djur suddas ut. Det är inte avgörande att från början veta om det är en hund eller människa som avses då båda faktiskt behöver vila, rekreation och tillgång till naturen för att må bra och det är den där känslan av att ”må bra” och ha det bra som hon förmedlar.

Dikten fortsätter med ”KRUM/språngSPRINGande”, att springa är ett beteende som kan lockas fram av glädje men som även kan betraktas som naivt och förknippas med lek. Samtidigt som versalerna KRUM och SPRING skapar en komisk kontrast då det kan vara svårt att vara både krum (böjd) och springa samtidigt. I nästa vers avslöjas det att de krumsprångsspringande karaktärerna är drömharar som seglar in i salongen med väldiga buketter av jättevallmo. Att framställa växterna som jättevallmo får drömhararna att verka små bakom buketterna. Drömharar är fantasidjur skapade i en drömvärld som hittills framställts som mossgrön och vildvuxen. Därför är det lätt att föreställa sig ”salongen” som omnämns ute i naturens grönska, trots att en salong oftast avser ett elegant sällskapsrum eller en stor teatersalong, i inomhusmiljö. Dikten gestaltar en bild av att salongen är utomhus i en paradisk miljö. Det finns uppgifter om vallmor i den grekiska mytologin förknippades med fruktbarhets- och skördegudinnan Demeter och man skulle därför kunna tolka denna växt som

³⁸ Ottosson, Johan, *The importance of nature in coping: creating increased understanding of the importance of pure experiences of nature to human health*, [...]2007, Alnarp, 2007 s.

relaterad till det feminina³⁹. Vallmon har ofta röda blommor, vilket gör att de flesta i vår kultur visualiserar en inre bild av en röd blomma. Rött och grönt är kontrastfärger som kompletterar varandra. Det gröna är en symbol för naturen, livet och växtligheten. Det röda betraktas ofta som en symbol för blodet, passionen och kärleken.

Utmärkande i denna strof och kännetecknande för triologin är att logiken ofta sätts totalt ur spel till förmån för fantasifulle inre visualiseringar. Dessa skärper sinnen och gestaltar inre bilder som kan relateras till en sagovärld. Dessa egenskaper gör att läsaren kan släppa kontrollen och se bakomliggande perspektiv och lager av betydelser.

Högbröstade kentaurer, sköna ston,
skrapar med silverhovarna,
betar blommande vattenklöver.

*

brassa på
med kindpussar!

*

Vittring av lemoner!

*

jojomensan
trippar fram till dig
med vårsolens buketter,
stjärnblå hyacinter/ger jag dig så ofta-

*

Älvdrottningen s. 39

³⁹ Wikipedia <http://sv.wikipedia.org/wiki/Vallmosl%C3%A4ktet>

Kommer klädd som dryad-
jag har din blick,
dina ögon dricker min sång,

*

Din egen amorin,
hon med den mjuka blicken.

*

NU: sprudla med stuns!
Riktigt sprilla!

*

Är det här vägen till skrattfesten?

*

nalla gräskyssar!/
Jo, gör det är du snäll-

Älvdrottningen s. 40

Genomgående för innehållet i *Älvdrottningens* lyrik är att fokus helt och hållet ges åt kvinnligheten. Manligheten omnämns inte överhuvudtaget. Allusioner till en antikens sagovärld via grekisk mytologi förekommer vid upprepade tillfällen. I dessa strofer är det kentaurer, dryader och en amorin som avses. Kentaureorna framställs som högbröstade ston med skrapande silverhovar. När en häst skrapar med hovarna tyder det på att den vill uppmärksamma omgivningen på något. Ett hovskrap kan vara tecken på en kommande handling och ger rörelse åt innehållet. Att hovarna är av silver förmedlar en bild av en skimrande drömvärld. Enligt mytologin är kentaurer ett släkte av hästmänniskor som levde på Peloponnesos i bergen och de ansågs vara ömsom vilda, ömsom vänliga och kloka.⁴⁰ Dryader är enligt myten en sorts trädnympfer som lever i skogen och amorinen betraktas som en

⁴⁰ Wikipedia <http://sv.wikipedia.org/wiki/Kentaurer>

gudomlig symbol för kärleken⁴¹. Vattenklövern växer vid skogskärr, åar och sjöar och i nordan blommar de i månaderna maj och juni. Denna information placerar oss i en sagovärld där vi kan visualisera bilden av hur kentaurena betar någonstans intill en sjö i skogen. Fantasin bryts lite abrupt och tar oss tillbaka till handlingen när diktjaget ber om ”kindpussar” och ”gräskyssar” av sin älskade som i strofen beskrivs komma förklädd som en dryad (trädnymf) till sin amorin (kärlek).

Sinnesanalogin är högst påtaglig i verser som ”dina ögon dricker min sång” och ”hon med den mjuka blicken.”. Att dricka någons sång kan tolkas som att det finns en törst efter dikten som är livselixiret för dessa två poeter som befinner sig i en metapoetisk lyrik. Vidare i diktsviten sätts logiken ur spel. Vi befinner oss i en paradislignande grönskande drömvärld med porlande vatten, skinande sol och allt som hör därtill. Mitt i detta paradiset befinner sig de lekfulla kvinnorna som frågar om detta är vägen till skrattfesten och sedan nallar de villigt och längtansfullt gräskyssar av varandra. Gräskyssarna kan vara en metafor för att kärleken och lyckan blir fullkomlig i naturen och att det är där kärleken frodas. Bilden som framställs är att människorna blir levande och älskar när de är en del av naturen och kulturen.

Människorna ställer sig inte över naturen genom att försöka kontrollera den, de betraktar naturen som den är och anpassar sig till omgivningen genom att skapa gröna salonger och inkludera gräset i sina kyssar. Det finns andra verser där de dricker rosente och skriver poesi på små gröna lappar. Poeterna är en del av naturen och naturen är en del av dem. De livnär sig på örter och fröer och bor i grönskande hem. De klär sig i hattar av kottar och ligger på mossgröna bäddar. Med ekokritiska glasögon tolkar jag det som att poeterna i diktsamlingen betraktar sig själv som en del av kretsloppet, då de lever och verkar i naturen där gränsen mellan djur, människa och natur suddas ut. Det finns inte några direkta tecken på att kulturen står över naturen. Naturen betraktas som en del av kulturen, kretsloppet och fokus riktas på glädjen och kärleken. Synen på naturen stämmer ur denna synvinkel sett överens med den idéstämning som Kate Soper beskriver som en neoplatonsk syn.⁴²

⁴¹ Nationalencyklopedin http://www.ne.se.proxy.mah.se/lang/nymf/273291?i_h_word=nymfer

⁴² Soper, Kate, *What is nature?: culture, politics and non-human*, Blackwell, Oxford, 1995 (2000 uppl. 3) s.25

Timotejtös och timotejtjej:/ kransar av, kransar på,/ på med krans, av-// men våra kransar av
TIMOTEJ vi gjorde dem på/ fälten på fälten de runda fälten de skönaste fälten,/ fältfälten, DÄR
ru-rumlade vi ru-runt plockade violer, vi åt dem, de smakade// underbart!// vi plockade sida vid
sida från rankorna i lunden/ väldiga klasar av druvor mer söta än honung,/ur träden hasselnötter,
mandel, valnöt, fikon...../ allt växte här så frodigt skönt, övertygande ljuvliga/grenar böjda till
marken, nuddande marken-// Ja, i din lund duvor fladdra där mellan grenarna,/ grenarna dignade
av frukter och rådjuren betade/ intill oss och hararna ruvade gula ägg,/ helt och hållet/
soooooooolguuuuuuuuuuuuula!///

Älvdrottningen s. 79

allt medan månen gickUPP: ett diadem på Älvdrottningens/ panna, och då genom lunden gick ett
sus över ett så vackert,/ ett så sällsamt lysande smycke! Visst vi gick trallande! Vi/ gick till
ängens rund så ljuvligt beströdd med rosors och/ åter rosors flor- Se, sol och måne lysa... den
ena planeten/ mer tjusig än den andra, när de över fälten med feta mognande/dubbelax sprida sitt
förtrollade ljus, och locka fram sång/ ur allt som spirar, gror och spränger.

Älvdrottningen s. 80

Diktjaget och hennes vän är av feminint kön. Orden tjej och tös indikerar att flickorna betraktar sig som unga och lekfulla då de binder kransar. De befinner sig återigen i en miljö där naturen frodas och bjuder på riklig växlighet som de kan ta del av. Den kultur som råder i diktsfären låter naturen frodas på ett sätt som ger människor och djur möjlighet att befinna sig på samma plats utan att någon av dem behöver känna sig hotad.

Rådjuren betar intill dem och duvorna befinner sig i träden som dignar med frukter. Dikten framställer en paradisk idyllisk miljö, med vänligt sinnade människor och djur. Duvorna är en stark symbol för fred och kärlek. Rådjuren är gräsätare och utgör inget hot för poeterna som livnär sig på dikter, kärlek och sådant som kommer från växtriket. Inte någonstans i triologin har jag funnit tendenser till att poeterna skulle livnära sig på kött eller ens ha en tanke på att tämja eller fånga ett djur. Poeterna intressera sig för djurens beteende och egenskaper och jämför gärna sitt eget beteende med djurens, vilket jag tolkar som att de betraktar varandra som jämlika. Floran som förekommer är sådan som ofta växer vilt, som timotej, violer och olika sorters träd. Lunden med klasar av vindruvor som är sötare än honung indikerar att vi befinner oss i varmt och behagligt klimat.

Känsla av förskönad idyll som skapas i *Älvdrottningen*, definieras av Elin Johansson som *locus amoenus*. Hon menar att den fungerar som en konstruerad idealiserad plats. Johansson säger att miljöskildringarna inte är naturlyrik i realistisk form utan beskriver en diktad och förskönad tillvaro⁴³. Hon visar att det finns en underliggande ton av problembild, vilket det ju faktiskt kan göra ur hennes tolkning sett. Men jag finner Sopers resonemang om att använda förebilder som intressant, därför att jag då med ekokritiken ser helt andra kvaliteter i en text som förmedlar en idyllbild där djur, natur, kultur och mänsklighet lever sida vid sida⁴⁴. Jag tänker att en sådan text kan förmedla tröst och lindra smärta precis som Byggmäster ju själv har sagt att hennes syfte är⁴⁵. Jag ser att sådana texter kan användas för att agera förebilder i litteraturen. Med ekokritik som utgångspunkt skulle sådana förebilder på sikt kunna förebygga miljöförstöringar genom att den visar att den mänskliga kulturen trivs i naturen. Jag menar att sådana förebilder ger oss en kontrast till alla de bilder/texter som skapas i syfte att väcka vår lust att konsumera. Jag återkommer till och utvecklar denna teori i resultatdelen.

Innan jag går vidare till nästa diktsamling vill jag belysa några strofer som innehåller rosor eftersom denna blomma är en betydelsefull symbol som löper som en röd tråd (eller blomsterranka) genom *Älvdrottningen*.

[...]
det är så ljust här inne det måste vara rosorna-
o, så mycket ljus och jag sade ljuvligt och
älskling dina ögon är rosor och jag sade din
mun är ... en ros o, låt mig få kyssa den igen
och jag sade du är en flicka och jag är en ros
[...]

Älvdrottningen s. 45

Rosen är väletablerad som en stark symbol och metafor för kärlek. Att jämföra sin älskades ögon och mun med rosor är att med hjälp av sinnesanalogier förstärka känslan av hur kärleken upplevs med alla sinnen.

⁴³ Elin Johansson https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/18675/1/gupea_2077_18675_1.pdf s.20

⁴⁴ (en neo-platonisk syn), Soper, Kate, *What is nature?: culture, politics and non-human*, Blackwell, Oxford, 1995 (2000 uppl. 3) s.25

⁴⁵ Schildts&Söderströms bokförlag <http://www.sets.fi/Author.php?id=407>

Analys av Men hur små poeter finns det

Men hur små poeter finns det egentligen (2008) består av åtta delar fördelade på 92 sidor. Färgerna på omslaget skiftar i olika gröna nyanser och bakgrunden är vit. Motivet föreställer blomsterrankor med blommor och blad.

ETT BRÖSTSOCKER
ÄR DIKTEN VISST
MAKAR SIG DIT, lillboken vaggas
i sömnen, småbokstävernars närhet,
gladhet, drömmer nu intill varann
om genomskinliga bibliotek.

Och om jag var grönklädd poet,
i manchester och luva,
med närgångna morkullor,
vilken signad lyckoträff,
man gick som på en näsa,
edtunga lång
invid småsjöars lätta
ordsvall,
som en *krusning* bara-

Men hur små poeter finns det egentligen, s. 9

Men hur små poeter finns det egentligen är den av de tre diktverken som är mest metapoetisk till sin karaktär. Ett bröstsocker kan vara något sött som man vill hålla nära hjärtat som befinner sig skyddat innanför bröstskorgen. Nära hjärtat håller man ”lillboken” med dikter som vaggas likt ett barn. Den bild som gestaltas är att diktjaget håller dikterna likt jungfru Maria håller det lilla barnet. Denna tolkning är beroende av betydelser och bilder som finns implementerade i vår västerländska kultur. Allusionen till Jungfru Maria och det heliga barnet

gör att dikten och bokstäverna upplevs som heliga. Dikten ges sakralt skimmer som återkopplas till glädje och drömmar.

I den andra strofen undersöker diktjaget om hon är en poet genom formuleringen ”Och om jag var grönklädd poet, ”. Att vara en grönklädd poet är enligt versraden en ”signad lyckoträff”. Ordet signad anspelar på välsignad och den sakrala stämningen från första strofen. Att vara grönklädd, i manchester och luva, betraktas kulturellt sett som enkel och passande klädsel för vandring i naturen. Morkullan är närgången och det tyder på att fågeln inte känner något hot från poeten. Med tanke på att feminiteten är något som framhävs i Byggmästars poesi är det intressant att veta att morkullans ursprungliga betydelse är kärrflicka eller skogstös. Formuleringen genomskinliga bibliotek kan i denna kontext tolkas som en symbol för de orden som ännu inte finns nedtecknade i böcker som ryms på bibliotekens hyllor. Att drömma om genomskinliga bibliotek kan vara en önskan om att vara i det ordflöde som biblioteket representerar. ”Lillboken” och ”småbokstäverna” är representativa för innehållet med tanke på att de framhåller det lilla som är utmärkande för denna samling där poeterna i flera strofer framställs som små i förhållande till omgivande miljö.

Ur ett kulturellt perspektiv finns det referenser av särskild estetik genom de bilder det sakrala representerar. Konnotationer av biblioteket är kulturellt laddat med betydelser av kunskap och litteratur. Beskrivningar av kläder anknyter till kulturellt betingade betydelser där man kan visualisera bilden av poeten som bär klädseln. Naturskildringarna som framställs är fridfulla platser där människors kultur inte inskränker på djurens utrymme i naturen. I stroforna undersöks diktandet som ju är en kulturellt beteende. Att dikta är en handling som inte utgör något hot mot naturens varande och i stroforna ovan värnar diktaren om orden till den grad att hon vaggar dem till sömns likt hur en moder vaggar sitt barn.

akta, lilla-lilla vännevänner, i drömmedrömmen
viskade någon att lämna inte fram pennorna så där
om du väntar poeter på besök... de kryper in
under köksbordet och skriver uppochnedvända
bokstäver, små rosformade dikter blir det både
här och där ...innan du anar det smiter de in i
skafferiet ditt ...klottrar kråkfotsaktiga runor
på sitt eget underbart klåfingriga sätt ...överallt-

men se nu hur de gladeligen kvistar iväg till sina
diktbåtar igen dessa lyrikens hjulbenta matroser
med sina saltstänkta tatueringar vilka alla rimmar
på nos ... (att ha näsa för det poetiska i livet tar
de ju liksom förgivet).

Men hur små poeter [...] s. 49

Den kultur som är genomgående för *Men hur små poeter finns det egentligen*, förhåller sig till diktandet, poesin, orden och ordens olika möjligheter. Flera av dikterna relaterar till poeterna och deras diktarliv som till och med upptar deras drömmar. De artefakter som förekommer i den översta strofen är pennor, köksbord och ett skafferi. Poeterna drömmer vilket gör att vi antar att de sover i en säng och därmed i en inomhusmiljö. Poeterna tycks inte ha något behov av materiella ting eftersom sådana inte förekommer i någon större utsträckning, varken i denna eller andra dikter ur samlingen. Med hjälp av blyertspennor skapar poeterna text och bilder av rosor som relaterar till naturen. I den andra strofen gestaltar orden bilder via tatueringarna som rimmar på nos. Ordet nos anknyter till djurlivet och intrycket är att poeterna trivs. Poeterna är nöjda och lekfulla då de naivt likt barn kryper in under borden och skriver. Byggmästar använder formuleringar som relaterar till naturen, som när ”de gladeligen kvistar iväg” och man förstår att kvistar denna kontext kan översättas med promenerar. I en annan kontext är kvistar är en pluralform för grenar. Poeterna ”klottrar kråkfotsaktiga runor” och att skriva kråkfötter är detsamma som att skriva på gränsen till obegripligt. Uttrycket refererar till en fågelfot samtidigt som det anknyter till historien, via ”runorna”. Naturen är inte lika påtaglig i denna dikt som i många andra. Istället för att utgöra omgivningen inkluderas naturen i språket, via ord som ”kvista” och ”kråkfotsaktig”.

Byggmästar uppfinner ord som exempelvis diktbåtar, vilket kan tolkas på flera olika sätt. En tolkning är att det handlar om speciella båtar där poeterna sitter och skriver dikter, en annan tolkning kan vara att dikterna liksom guppar fram till poeterna likt båtarnas rörelser på havet. Byggmästars underfundiga ordskapande får mig att fundera kring matroserna. Dessa behöver inte tolkas som den klassiska betydelsen där matrosen är en sjöman. Med tanke på hur Byggmästar skapar ord är det fullt rimligt att tänka sig att hon leker med tanken på att äta rosor, matroser. Dikten på kommande sida (50) börjar med liten bokstav som om den vore en fortsättning ”floristerna gick med flororna visst sina egna/vägar för den vackra naturens egen skull,

tog/ ock med sig blommor i naturlig storlek, men/ ”[...]. En florist är i vår kultur en person som arbetar med floran och som förväntas tycka om blommor. Blommor och växtlighet är en genomgående tematik.

Senare låg jag ej ensam...
hon var där. Och det var (verkligen) en trakt
flödande av mjölk och honung, helt säkert,
var jag den fågeln då om ej hela mitt liv
var en dröm –

Men när vi smög oss närmare, såg vi, de
skyggaste av de skygga, kentaureerna,
högbarmade, precis som kvinnor, men till
hälften sto, med långa ljusa manar, som
böcker, nästan helt gyllene. Det var om
dessa Artemis talat i drömmen när jag låg
hos henne i fullmåneljuse - ... och suset,
[...]

Men hur små poeter [...] s. 89

Så slumrerska, varför kallade du mig för
din älsklingsnyf? En hemlig kult, säger
du, som en sky på himlen och ugglorna
är så vackra inatt, när du breder över mig
täcket... men vi låter offerdjuren leva, visst
låter vi dem leka i skogarna, för vi när oss
av frukter och små kakor ...åh nu för du
bägaren till mina läppar, feberheta, sträcker
jag mig efter den ...men varför, är dina
trädgårdar övervuxna med hyacinter?
så säg det igen, kalla mig till dig, kalla
mig för din älsklingsnyf igen och igen!

[...]

Men hur små poeter [...] s. 90

I dessa strofer framträder den rådande feminina kultur som löper som en röd tråd genom innehållet i diktsamlingen. Det framgår att det är två kvinnor som ligger tillsammans. Mjölken

är en symbol som förknippas med kvinnlighet och honungen en symbol för kärlek eller begär. Kentaurerna beskrivs som högarmade ston och liknas vid kvinnor. Deras manar liknas vid gyllene böcker. Artemis är en kvinnlig gudinna som skulle kunna förknippas med jakt men av innehåller framgår det tydligt att offerdjuren får leva och leka. Det framgår att kärleksparet livnär sig på frukter och små kakor, därför vågar djuren leka i skogen alldeles intill dem.

Att läpparna är feberheta kan bero på att hyacinter kan vara giftiga om de förtärs i stora mängder.⁴⁶ Med tanke på att den åttonde strofen balanserar på gränsen till att bli homoerotisk är min tolkning att den trädgård som är övervuxen av hyacinter representerar förment kärlek.

Karnevalerna avlöser varandra...
när fullmånen visar sig, kommer du med
när du kommer med blix och åska! Du, du får biblioteken att
skaka i sina grundvalar, ord och toner
att strömma så vackert! Ugglorna ser/ [..]

Men hur små poeter [...] s.90

(...) – Lyran ser du lyra?! Böcker
virvlar förbi, boksidor, dikter, strofer, noter...
Säg, svävar vi, eller är vi burna, och bara på
jorden finns en gryning där man kan se den
grönskande horisonten och solen gå upp över
den, men här, där vi nu är, på vår bana in mot,
Lyrans stjärnbild... - o Artemis, den var bara
din (den bilden). Och du bar inget koger, du bar
(s. 92)
lyran, den var först som sist, ingen annans,
aldrig någonsin!

Älskade, se ugglorna går med sjumilasteg
I lysande fjäderdräkt och *gyllene sandaler**.
Ja, ni vill smycka oss med violer...muser
Hör ni mig, hör ni oss?! Än, finns sånger,
visst finns det? Säg-

⁴⁶ Wikipedia <http://sv.wikipedia.org/wiki/Hyacint>

*Sapfo

Men hur små poeter [...] s. 91

I den åttonde diktsviten uppnår poeterna ett klimax och det är svårt att avgöra om det handlar om det sexuella begäret eller om det handlar om att uppnå den ultimata känslan av lyrikens kraft. Rädslan för vad som skulle kunna ske mellan Kallisto och Artemis är försvunnen, eftersom det uppdagas att Artemis inte bär något koger att jaga med. Artemis bär sin lyra som är avsedd för att tonsätta dikter.

Allusionerna till antiken och den mytologi som inkluderas i antiken är en återkommande tematik i Byggmästars triologi om kärlek. *Älvdrottningen* inleddes med ett utdrag ur en dikt av Sapfo och *Men hur små poeter finns det egentligen*, avslutas med en referens till just denna poet.

Analys av Vagga liten vagabond

Vagga liten vagabond (2010) består av 7 delar fördelade på 88 sidor⁴⁷. På omslaget finns bilder av gula och ljusblå kameler, det finns gröna palmer, orangea hibiskusblommor, gula och vita fjärilar. Bagrunden består av en vågformad övergång av nyanser i olika gul/orangea/brun toner. På baksidan finns en tredelad sjö och gröna kameler. Diktsamlingen inleds med en dedikation med utdrag ur tre olika dikter som anknyter till resande. I denna diktsvit framträder resglädjen. Miljö- och naturskildringar skiljer sig från de miljöer som framställs i *Älvdrottningen* och *Men hur små poeter finns det egentligen*.

kappsäck full med dadlar, pistaschnötter
och solhattar, med ta med paraplyer också
för att med dem kunna göra de där allra
ljummaste skuggorna, och florna behövs
för igenkänningens lustfyllda kvällar och

⁴⁷ Byggmästar, Eva-Stina, *Vagga liten vagabond*, Wahlström & Widstrand, Stockholm, 2010

stora bleckmuggar behövs för små, men
underbara tedrickningsceremonier på de
helt och hållet gyllene sanddynerna! Men
kom också ihåg myntabuketterna – ja, och
de eldröda yllemattorna med de vackraste
rosenmönstren man kan tänka sig-

så glöm inte att alla kamelväskorna ska
vara riktigt bräddfulla med solmogna
mullbär och fikon!

Vagga liten vagabond s. 11

Dessa strofer skiljer från *Älvdrottningen* och *Men hur små [...]* på det sättet att fokus ligger mer på materiella ting som ska packas ner i resväskan för att följa med på resan. Likheter är att poeterna livnär sig på frukt, nötter och örter. Att de packar ner solhattar, paraplyer och sandaler tyder på ett varmt resmål. Intresset för naturen kan skönjas då de packar ner floran. Att använda bleckmuggarna som tekoppar kan betyda att de betraktar det som självklart att de ska skriva poesi samtidigt som de dricker te på stranden. Att packa ner yllemattor med rosenmönster kan tolkas som att de packar ner filter eller som att de har lite svårigheter med att avgöra vad de ska ta med sig, att packa ner en hel matta gör väskan tung att bära, såvida det inte är en ovanligt tunn matta. Att kalla väskorna för kamelväskor kan tolkas som att de packar ryggsäckar som ger dem pucklar på ryggen likt kamelernas pucklar. Men att väskorna ska innehålla solmogna frukt från exotiska länder redan innan de rest iväg, tyder på att de är väldigt angelägna om att komma fram till sitt resmål. Att packa ner mullbär och fikon som inte växer här skulle kunna tyda på slöseri med naturens resurser med tanke på att frukten då först fraktats hit. Efter flera läsningar av diktsamlingen insåg jag att packningen tyder på de redan är vagabonder som befinner sig ute på sin resa, därför bär de runt på rosenmattor och exotiska frukter.

hur vi sedan strosade längs häckar
av hibiskus, men betänk, hur vi bara
gick in under tulpanträdens blomregn,
tills vi i en liten skog av palmer for
lustigt vilse för en stund!

I denna strof får man uppfattningen av att det är ett minne som skildras. De har promenerat där i den exotiska naturen och minns nu hibiskushäckarna, tulpanträdet blomregn och hur de gick vilse för en stund. Det innehållet avslöjar om kulturen är att man särskilt minns att benämna naturens växter, därför att det har en betydelse att hibiskusarna är stora som buskar. Och att man kan gå vilse bland palmerna tyder på att man är på en resa.

nu hattar de iväg igen – jojominsann,
mina fnittriga bohemer lever ett härligt
kringflackande liv på det där riktigt
vinddrivna sättet

emedan de sover under palmerna
får de dadlar i morgonteet... men
det gör dem än mer förtjusta
i de trakter som den här
[...]

Även i denna strof är det tydligare än i de andra två diktverken att händelserna som beskrivs har hänt. Jag som läsare kan här få intrycket av att diktjaget inte varit med den kringvandrande resa som skildras. Berättarformen tyder på visst avstånd till resenärerna då det står att ”mina fnittriga bohemer lever ett kringflackande liv”. I de andra två samlingarna har det varit tydligt att det är en poet som är diktjaget men i denna samling framgår diktjagets diktande inte lika tydligt. I denna samling är det resandet och vägen som leder till poesin som är tematiken. Människorna framställs som fnittriga bohemer som upptäcker främmande länders natur. Vagabondlivet spenderas i naturen och de sover utomhus under palmerna.

vi såg på soliga platser
de mest förtjusande
palmer i skratgrönt,
lyckogrönt, sagogrönt –

o, det var en riktig fröjd
för ögat, helt igenom
munter syn!

Vagga liten vagabond s. 54

Den gröna färgen som används rikligt i de två tidigare diktsamlingarna förekommer även i denna samling men inte i samma utstäckning. I denna samling är den inte mossgrön, den är skrattgrön, lyckogrön och sagogrön som i strofen ovan. Den gröna färgen en representant för livet och det friska sunda. I denna strof framgår det att diktjaget inkluderar sig själv i reseskildringen genom att använda sig av ”vi” som form.

Det framgår att synintrycken gett en bestående upplevelse hos diktjaget som uttrycker ”det var en riktig fröjd för ögat”. Synintrycken har betonats via sinnesanalogier även i de tidigare två diktsamlingarna. Synintryck är som jag skrev i forskningsbakgrunden kännetecknande för den visuella kultur vi lever i idag och kan härledas till studier av Sturken&Cartwright⁴⁸. Synintrycken representerar delar av visuell kultur som delas av en grupp människor i ett samhälle där betydelseerna är byggda av visuella, fonetiska textvärldar av representationer och seendepraktiker förankrade i symboliska och kommunikativa aktiviteter⁴⁹. Människan förstår och tolkar alltså omvärlden genom de visuella representationer hon tar del av. Ett vanligt förekommande beteende i visuell kultur är att man visualiserar och iscensätter sådant som inte är visuellt i sig själv⁵⁰.

Byggmästar betonar vikten av det visuella genom att använda sinnesanalogier som besjälar ögat genom att framställa att känslan av upplevelsen till stor del beror av den bild ögat tar in. ”det var en riktig fröjd/ för ögat, helt igenom/ munter syn!”. Återigen beskrivs miljöer som fokuserar naturen som en förmån. Dessa gestaltningar förmedlar en bild av lycka och det som krävs för att uppnå lyckan är en kultur som strävar efter att ge utrymme för och samexistera med naturen. Gripsrud menar att vi identifierar oss och utvecklar vår identitet i förhållande till medierna⁵¹. Med den infallsvinkeln menar jag att en läsupplevelse som

48 Sturken, Marita & Cartwright, Lisa, *Practices of looking: an introduction to visual culture*, 2. ed., Oxford University Press, New York, 2009 s.3

49 ibid

⁵⁰ Mirzoeff, Nicholas, *An introduction to visual culture*, Routledge, London, 1999 s.5

⁵¹ Gripsrud, Jostein, *Mediekultur, mediesamhälle*, 3., [bearb.] uppl., Daidalos, Göteborg, 2011 s.18

gestaltar en lyckosam värld enligt de förutsättningar som skildras i Byggmästars poesi, agerar en intressant inspiration och kontrast den bild av lycka som förmedlas i samhället i övrigt. Byggmästar gestaltar en kultur där lycka baseras på kärlek, poesi och upplevelser av att vara tillsammans i naturen.

resorna gjorde oss
allt mer bohemiska-

det var så vi äntligen
fick blomma ut,

det var så livet fick
ett sorglöst skimmer!

Vagga liten vagabond s. 55

I denna strof framgår att resorna varit berikande. Resorna fick dem att ”blomma” och även här används ett uttryck (blomma) som relaterar till naturen i positiv bemärkelse. Att de betraktar sig som bohemiska betyder att de väljer ett specifikt sätt att vara på. I vår kultur finns många olika subkulturer och kategorier att identifiera sig med. En bohem är en person som lever ett fritt liv som avviker från mängdens, ofta är bohemer artister, konstnärer eller studenter.⁵² Med tanke på att vi vet att detta är den tredje boken i en triologi författad av en etablerad poet, kan vi betrakta det som att resorna kan ha varit den ingrediens som vidgat poetens vyer och fått henne att blomma till den grad att livet fått ett sorglöst skimmer.

om konsten att gå ombord på ett ökenskepp
eller hurudana ljuvliga suckar ett ökenskepp
utstöter och vilken blick och knäveckens

Vagga liten vagabond s. 77

⁵² Nationalencyklopedin <http://www.ne.se.proxy.mah.se/lang/bohem>

Återigen leker författaren med ord och visuella intryck. Konsten att gå ombord på ett ökenskepp i denna kontext tolkar jag som att dem rider på kameler. Det är kamelerna som beskrivs som ökenskepp och om det inte vore för kamelväskan i den första dikten så tror jag att det hade varit svårt att se kopplingen mellan ökenskepp och kamel. Utmärkande för Byggmästers språk är sinnesanalogierna, hur övergångarna mellan versraderna skapar en behaglig stämning som ovan, där vi rör oss från ”konsten” till ”ljuvliga suckar” och vidare till ”blicken”.

men älskling, nog tyckte också du
att Nymfernas kulle var ovedersägligt
den vackraste platsen av dem alla!

Vagga liten vagabond s. 80

Det är tydligt att detta är en dialog, en kärleksförklaring från diktjaget till dennes älskade och att besöket på Nymfernas kulle varit minnesvärt. Nymferna är en allusion till antiken och den grekiska mytologin som förekommit i de tidigare samlingarna och med tanke på att det står Nymfernas kulle tolkar jag det som att det är bergsnymferna som avses. Bergsnymferna, också kallade Oreader är enligt mytologin en beskyddare av naturen och dess livskraft⁵³.

vilka underbara reflexer
i den salta ökenluften,
en nästan allt för härlig
färgskala i fikongrönt,
dadelrött och mullbärsviolett!

ur Vagga liten vagabond s. 86

Denna strof är en av de sista i samlingen och här framträder färgerna, det fikongröna som väckt kärleken till naturen, den gröna och kanske rent av inspirerat till att skriva *Men hur små poeter finns det egentligen* och det dadelröda som inspirerat till att hylla hjärtat och kärleken och kanske till att skriva *Älvdrottningen*.

⁵³ Nationalencyklopedin http://www.ne.se.proxy.mah.se/lang/nymf/273291?i_h_word=nymfer

Det mullbärvioletta representerar transformationen från att larv till att bli en fjäril. Mullbärslarverna livnär sig på mullbärsbladen och det i mullbärsträden larverna spinner sina kokonger som vi tillverkar sidentråd av. Fjärilarna är en insekt som återkommer ofta i de tidigare två samlingarna, ibland som akvarellfjärilar och kanske är det dessa fjärilar kring mullbärträden som återkommer i olika varianter genom triologin. Färgen violett kommer av den violetta (lila) färg mullbärsfikonetets kött har. Violett har även givit namnet till violen som är en väldoftande växt som återkommer i triologin. Denna färg anses även ha en religiös innebörd då den ofta används av prästerna vid högtidliga tillfällen men den representerar också kreativitet och konstnärlighet. Vilket bekräftar det som står tidigare i verserna att det var resorna som gjorde dem bohemiska och fick dem att blomma ut.

[...]

breder över mosstället, drar

[...]

säger, ser du...vi reser nu, men

kommer snart tillbaks – ja, förrän

du anar det är vi hemma igen!

Ur Vagga liten vagabond s. 88

I den sista versen återkommer mosstället som symboliserar hemmet och tryggheten från de båda tidigare samlingarna och även om det inte står i versraden att det är grönt, mossgrönt så vet vi från detta tidigare samlingar. I slutet av versen drar de för månskensgardinen och återvänder hem.

Slutsats och diskussion

I Byggmästars triologi används naturen som kraft och inspiration. Hon gestaltar en bild av lycka och kärlek i kombination med en idyllisk natur som inkluderar spår av kultur via drömbilder, sagor och mytologier. Gränserna mellan människor, djur och natur suddas ut. Synsättet på människans förhållande till naturen i triologin, stämmer mer överens med Kate Sopers resonemang om *neoplatonism*, än hur det *antropocentriska* och det *metafysiska* perspektivet förklaras. Soper menar att människan inkluderas i begreppet natur och att det finns ett ömsesidigt beroende av varandras existens⁵⁴. Min ekokritiska tolkning skiljer sig därmed åt från Svenssons, då hon menar att synsättet är antropocentriskt⁵⁵.

I Gersdorf och Mayers definition av ekokritik ingår det att i en analys kunna ompröva historisk ideologi, estetiskt och etiskt motiverade konceptualiseringar av naturen, funktioner, konstruktioner och metaforiserande i litteraturen och andra kulturella praktiker⁵⁶. Detta menar jag att Byggmästar gör genom sin lyrik, betänk följande argument; I vår västerländska litterära kanon finns tendenser att uppskatta tragedier och litteratur som inkluderar sådant som är problematiskt i livet. I de flesta medier framställs lycka som något man uppnår genom att konsumera sådant som fulländar upplevelser. Politiken bygger på ett konsumtionssamhälle. Normen för vad som är estetik och etik, består av förbättringar och innehav av artefakter och attribut, som förbättrar människans estetiska och etiska status. Litterära metaforer som erbjuds status ska baseras på särskilda diskurser av kunskap för att tilltala den kritiska massan. Med denna bakgrund är Byggmästars triologi ekokritisk, då hon faktiskt omprövar invanda ideologier genom att framställa en idyllbild som har sin bas i naturen.

I sin lyrik framställer hon en idyll, genom att bryta normer och invanda föreställningar. Den idyll som framställs gestaltar till viss del en bild av en utopi, samtidigt som den gestaltar en förebild genom att visa att kärleken och lyckan kan uppnås i en kultur som förstår att uppskatta estetiken i en vildvuxen trädgård. I en kultur där människan inte behöver förstöra naturen bara för att kunna ha det trevligt den där stunden på Titanic, när besättningen glömmer bort den omgivande naturens förutsättningar och styr skeppet rakt mot isberget, som

⁵⁴ Soper, Kate, *What is nature?: culture, politics and non-human*, Blackwell, Oxford, 1995 (2000 uppl. 3) s.25

⁵⁵ Jennie Svensson <http://lnu.diva-portal.org/smash/get/diva2:604162/FULLTEXT02.pdf>

⁵⁶ Gersdorf, Catrin & Mayer, Sylvia (red.), *Nature in literary and cultural studies: transatlantic conversations on ecocriticism*, Rodopi, Amsterdam, 2006 s. 15

blir dess undergång⁵⁷. Jag kan inte låta bli att tänka, att om besättningen hade rest i Byggmästerns diktbåtar, klätt sig i hattar av kottar och ätit mat-rosor då hade människorna fortsatt att leva och havsbotten hade sluppit allt skräp.

Det finns en tendens inom ekokritiken om att vilja bidra till att säkra artens och naturens framtida existens, kritikerna ställer sig frågande till metoderna. Kanske beroende på att kritikerna är upptagna av aktiviteter som hotas av de ifrågasättanden som Gersdorf och Mayer menar att vi måste göra.

Johansson har genomfört en analys av *Älvdrottningen*, där hon använde en väletablerad traditionell metod. Resultatet framgår av titeln som innehåller frasen ”[...]Om brusten idyll [...]”⁵⁸. Hon slår hål på idyllen och jämför den med en icke verklig dröm. Jag har använt mig av en helt annan analysmetod och kommit fram till att Byggmästern skildrar precis den förebild som människor och naturen behöver. Byggmästern gestaltar en idyll, en drömbild som visar att det är möjligt att uppnå kärlek och lycka i en förvildad trädgård som enbart inkluderar sådant som alluderar till vänligt sinnade djur, människor, sagoväsen, fantasier och en frisk natur. I triologin gestaltas kärleken via naturen och litteraturen. Lyriken är metapoetisk då det är diktandet som är i fokus. Hon skildrar en dröm och jag menar att det kan vara viktigt att skildra även sådana kulturella drömmar som inte enbart bygger på mål relaterade till konsumtion. Att skildra en dröm kan på sikt förändra mänskligt beteende, ett välkänt citat är *Jag har en dröm*. Martin Luther King beskrev sin dröm för omvärlden, drömmen exponerades i medier och kom att förändra människors beteende⁵⁹.

Byggmästern skildrar i sin triologi om kärlek, en natur och kultur som framstår som en idyll. Hon använder sinnesanalogier och förmedlar ett rikligt bildspråk som gestaltar naturen som en plats där lyckan är total. En plats där man inte behöver förändra eller bättra genom att tillföra den typ av artefakter och ideal som medierna vanligen framställer att vi behöver för att uppnå lycka. Att naturen har en avgörande betydelse för en människas rekreationsprocess beskriver Ottosson i sin avhandling⁶⁰. Han skildrar naturens egenheter som läkande och helande. Han lägger vikt vid att beskriva naturens egenskaper och det gör Byggmästern också fast ur en poets synvinkel. Båda förmedlar genom sitt språk bilder som vi kan gestalta i vårt

⁵⁷ Barry, Peter, *Beginning theory: an introduction to literary and cultural theory*, 3.,[utök.] uppl., Manchester University Press, Manchester, 2009 s.248

⁵⁸ Elin Johansson https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/18675/1/gupea_2077_18675_1.pdf

⁵⁹ Nationalencyklopedin <http://www.ne.se.proxy.mah.se/lang/martin-luther-king>

⁶⁰ Ottosson, Johan, *The importance of nature in coping: creating increased understanding of the importance of pure experiences of nature to human health*, [...]Alnarp : Sveriges lantbruksuniv., 2007,Alnarp, 2007

inre, som exempelvis mossan och känslan av att vara nära naturen. Läsupplevelser som gestaltar positiva förebilder liknande exempelvis Byggmästars triologi om kärlek, skulle således på sikt kunna ha en positiv inverkan på människors hälsa och framtida agerande. Sådana läsupplevelser kommer då att fungera som inspirationsunderlag som visar att bilden är möjlig eftersom den faktiskt existerar i vårt medvetande. Mirzoeff säger att ett av den tydligare markören för att vi lever i en visuell kultur är vår förmåga att visualisera sådant som inte är visuellt i sig själv⁶¹.

Idén om att skapa positiva förebilder som kan utgöra någon form av ideal måste precis som Soper säger, kompletteras med vetskapen om att det finns en fara i att framställa något som en universal lösning.

I denna analys har jag använt teorier om visuell kultur för att tolka hur kulturen syns i litteraturen, på ett sätt som gör det möjligt att placera den i en kontext av ekologi, natur och naturkritik. Jag har under mina studier i bild insett att exempelvis teorier om bildanalys har utvecklats ur bland annat lingvistiska studier, att återknyta disciplinerna kan tillföra nya kvaliteter. Det jag vill tillföra till forskningsområdet vad gäller ekokritik, handlar om att inkludera den kunskap som forskningsfältet för visuell kultur ägnar sig åt. Genom att tolka bildspråket i texter fördjupas förståelsen av kultur, via litteratur och vidare till verklighet.

I Byggmästars triologi om kärlek finns sinnesanalogier som tydligt visar att det är möjligt att använda litteraturen, för att gestalta en livsstil som värnar om naturens resurser. Naturen som gestaltas är en sådan som människor kan hämta kraft ur. Det positiva är att hela gestaltningen framstår som en idyll. Invanda konventioner får oss att tänka att det är för bra för att vara sant och att det är en utopi. Samtidigt menar jag att det faktiskt kan påverka mänskligheten i positiv riktning om vi ger mer utrymme för denna typ av skildringar. Byggmäster säger att hon vill lindra världens smärta och visst är det precis det hon gör i denna triologi, genom att framställa en natur och kultur som lever i en idyll i positiv bemärkelse.

⁶¹ Mirzoeff, Nicholas, *An introduction to visual culture*, Routledge, London, 1999 s.5

Källa

Tryckt litteratur

Byggmästar, Eva-Stina, *Vagga liten vagabond*, Wahlström & Widstrand, Stockholm, 2010

Byggmästar, Eva-Stina, *Men hur små poeter finns det egentligen*, Wahlström & Widstrand, Stockholm, 2008

Byggmästar, Eva-Stina, *Älvdrottningen: [dikter]*, Wahlström & Widstrand, Stockholm, 2006

Backman, Jarl, *Rapporter och uppsatser*, 2., uppdaterade [och utök.]. uppl., Studentlitteratur, Lund, 2008

Barry, Peter, *Beginning theory: an introduction to literary and cultural theory*, 3.,[utök.] uppl., Manchester University Press, Manchester, 2009

Gersdorf, Catrin & Mayer, Sylvia (red.), *Nature in literary and cultural studies: transatlantic conversations on ecocriticism*, Rodopi, Amsterdam, 2006

Gripsrud, Jostein, *Mediekultur, mediesamhälle*, 3., [bearb.] uppl., Daidalos, Göteborg, 2011

Mirzoeff, Nicholas, *An introduction to visual culture*, Routledge, London, 1999

Olsson, Bernt & Algulin, Ingemar, *Litteraturens historia i Sverige*, 5., [rev. och utök.] uppl.5, Norstedt, Stockholm, 2009

Rose, Gillian, *Visual methodologies: an introduction to researching with visual materials*, 3. ed., Sage, London, 2012

Soper, Kate, *What is nature?: culture, politics and non-human*, Blackwell, Oxford, 1995 (2000 uppl.3)

Sturken, Marita & Cartwright, Lisa, *Practices of looking: an introduction to visual culture*, 2. ed., Oxford University Press, New York, 2009

Tenngart, Paul, *Litteraturteori*, 2. uppdaterade uppl., Gleerup, Malmö, 2010

Ottosson, Johan, *The importance of nature in coping: creating increased understanding of the importance of pure experiences of nature to human health*, Dept. of Work Science, Business Economics and Environmental Psychology, Swedish University of Agricultural Sciences, Diss. (sammanfattning) Alnarp : Sveriges lantbruksuniv., 2007, Alnarp, 2007

Webbkällor

”Om växter och djur i samtidslyrik, en ekokritisk analys av Pontus Arvstrand, Eva-Stina Byggmästar och Nina Hemmingsson”. Kandidatuppsats 2012 i Litteraturvetenskap, av Jennie Svensson <http://lnu.diva-portal.org/smash/get/diva2:604162/FULLTEXT02.pdf>
Hämtad: 130520 finns i författarens ägo.

”I pyjamasgröna trädgårdar. Om brusten idyll i Eva-Stina Byggmästars Älvdrottningen”. Magisteruppsats 2008 i Litteraturvetenskap, av Elin Johansson.
https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/18675/1/gupea_2077_18675_1.pdf
Hämtad: 130520 utskrift finns i författarens ägo.

Nordisk kvinnolitteratur historia på nätet:

<http://nordicwomensliterature.net/sv/writer/byggm%C3%A4star-eva-stina> Hämtat: 130523
utskrift finns i författarens ägo.

Schildts & Söderströms bokförlag

<http://www.sets.fi/Author.php?id=407>

Hämtat: 130523 utskrift finns i författarens ägo.

Nationalencyklopedin, sökord ekologi

<http://www.ne.se.proxy.mah.se/lang/ekologi#>

Hämtad: 130518 utskrift finns i författarens ägo.

Nationalencyklopedin, sökord nymf

http://www.ne.se.proxy.mah.se/lang/nymf/273291?i_h_word=nymfer

Hämtad: 130523 utskrift finns i författarens ägo.

Nationalencyklopedin, sökord bohem

<http://www.ne.se.proxy.mah.se/lang/bohem>

Hämtad: 130523 utskrift finns i författarens ägo.

Nationalencyklopedin, sökord vallmo

<http://sv.wikipedia.org/wiki/Vallmosl%C3%A4ktet>

Hämtad: 130523 utskrift finns i författarens ägo.

Nationalencyklopedin, sökord Martin Luther King

<http://www.ne.se.proxy.mah.se/lang/martin-luther-king>

Hämtad: 130523 utskrift finns i författarens ägo.

Wikipedia, sökord kentaurer

<http://sv.wikipedia.org/wiki/Kentaurer>

Hämtad 130523: utskrift finns i författarens ägo.

Wikipedia, sökord hyacint

<http://sv.wikipedia.org/wiki/Hyacint>

Hämtad: 130525 utskrift finns i författarens ägo.